

Pregled računarskog sistema

Operativni sistemi 1

Institut za matematiku i informatiku
Prirodno-matematički fakultet, Kragujevac

Miloš Ivanović

Oktober 2023. god.

O čemu će biti reči?

- 1 O predmetu
- 2 Struktura
- 3 CPU
- 4 Prekidi
- 5 Memorija
 - Keš
- 6 U/I
- 7 Multiprocesor

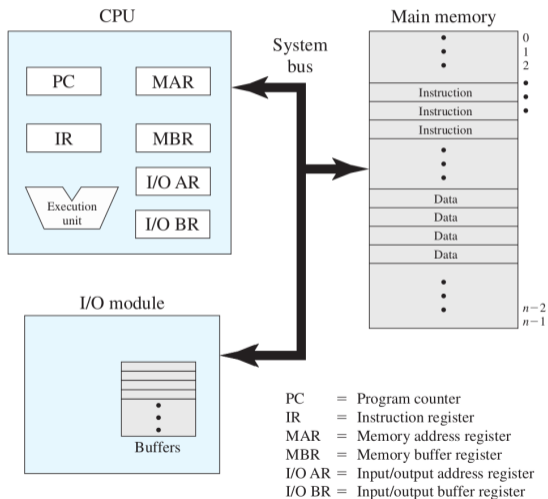
O predmetu

- Nastavnik: **dr Miloš Ivanović**,
- Asistent: **Nikola Andrijević, Branka Andrijević**
- Model 50+50 poena
- Završni ispit ispit se sastoji iz pet pitanja. Ulazni test i usmeno odgovaranje.

Literatura:

- 1 **William Stallings**., *Operating Systems: Internals and Design Principles* (Operativni sistemi: Principi unutrašnje organizacije i dizajna), CET, 2007.
- 2 **B. Đorđević, D. Pleskonjić, N. Maček**: "Operativni sistemi: teorija, praksa i rešeni zadaci", Mikro knjiga, Beograd, 2005.
- 3 **B. Đorđević, D. Pleskonjić, N. Maček**: "Operativni sistemi: UNIX i Linux", Viša elektrotehnička škola, Beograd, 2004.

Delovi računara

Registri mikroprocesora

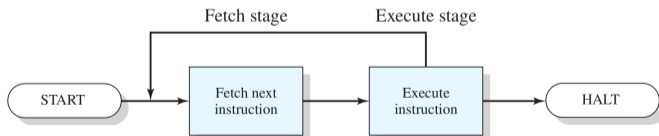
- 1 Registri vidljivi i registri nevidljivi korisniku
- 2 Upravljački i statusni registri
- 3 Indeksni registar
- 4 Pokazivač segmenta
- 5 Pokazivač steka
- 6 Na većini procesora, pozivi procedura rezultuju automatskim stavljanjem na stek svih registara vidljivih korisniku
- 7 Program Counter (PC) i Instruction Register (IR)
- 8 PSW (Processor Status Word)

Instrukcijski ciklus

Instrukcijski ciklus

Instrukcijski ciklus se sastoji iz dva koraka, i to **faze donošenja (*fetch*)** i **faze izvršavanja (*execute*)**.

Donešene instrukcije se učitavaju u IR, a PC se povećava tako da pokazuje na sledeću instrukciju.

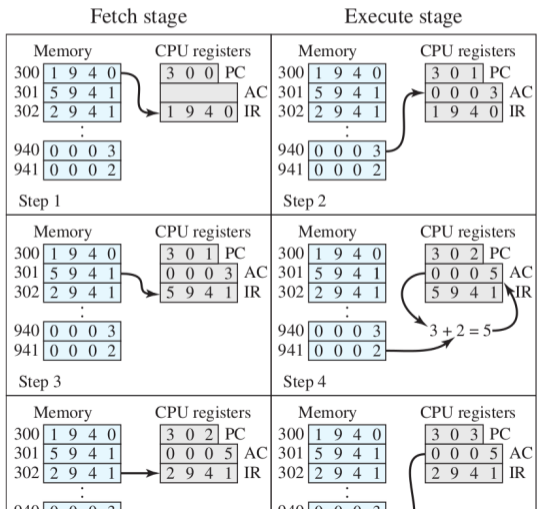

Instrukcijski ciklus

- 1 **Transfer CPU-memorija** i obratno
- 2 **Transfer CPU-U/I** - prenos podataka između CPU i U/I modula
- 3 **Obrada podataka** - aritmetičke i logičke operacije nad podacima
- 4 **Upravljanje** - instrukcije koje mogu da dovedu do promene redosleda izvršavanja

Izvršavanje programa na hipotetičkom računaru

- 1 Donošenje vrednosti sa adrese 940 u akumulator
- 2 Sabiranje vrednosti iz akumulatora sa podatkom na adresi 941
- 3 Prenos rezultata na adresu 941

Prekidi (Interrupts)

Primer

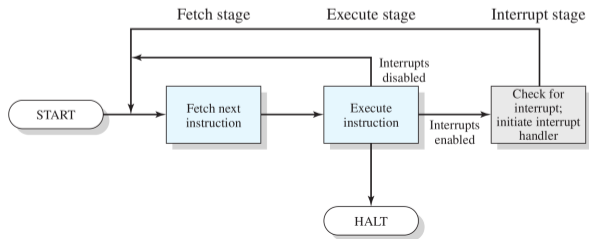
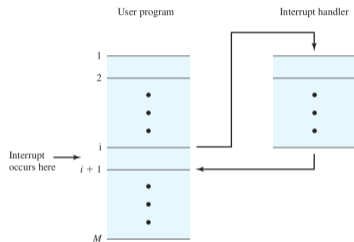
Osnovna namena prekida je da se poboljša iskorišćenost procesora. Preračunati razliku brzine između CPU koji radi na 3 GHz i disk koji radi na 7200 rpm.

Klase prekida

- 1 **Program** - prekoračenje, deljenje nulom, segmentacija
- 2 **Tajmer** - Generiše ga tajmer unutar CPU. OS na taj način može redovno da izvršava neke instrukcije
- 3 **UI** - Generiše ga UI kontroler
- 4 **Otkaz hardvera** - npr. greška pariteta memorije

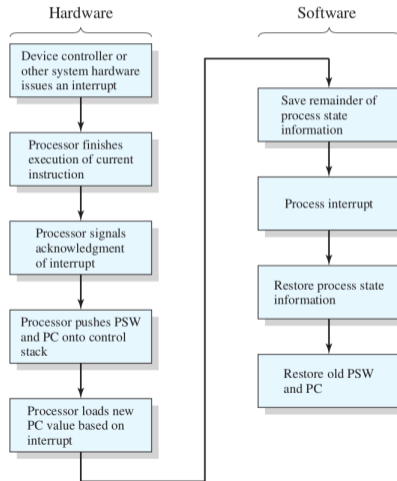
Prekidi (Interrupts)

Obrada prekida i programski ciklus sa prekidom

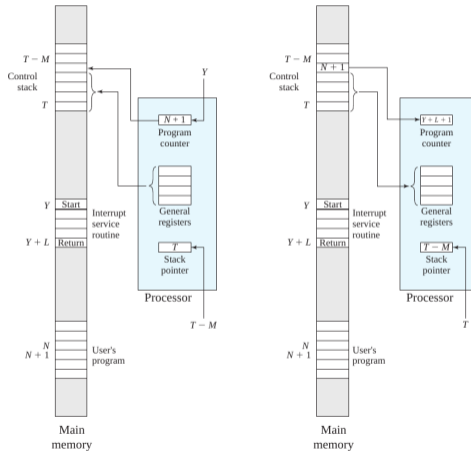
Prekidi (Interrupts)

Algoritam obrade prekida

Prekidi (Interrupts)

Šta se dešava u memoriji prilikom obrade prekida?

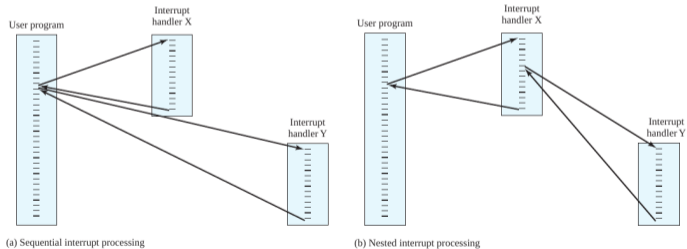
(a) Interrupt occurs after instruction at location N

(b) Return from interrupt

Višestruki prekidi

Vrste višestrukih prekida

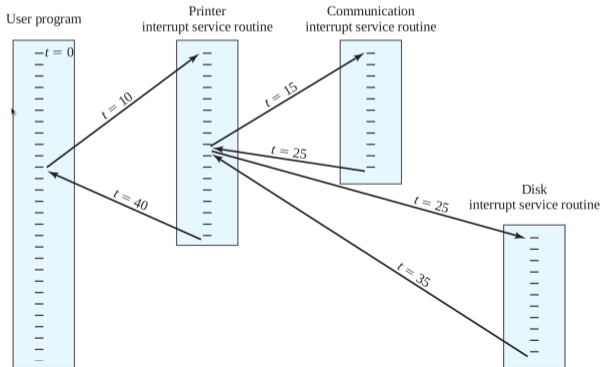
Prekid može nastati i tokom izvršavanja neke prekidne rutine. Ovako nastali prekidi se mogu obraditi na **sekvencijalni** ili **ugnežđeni** način.

Organizacija prekida po prioritetu

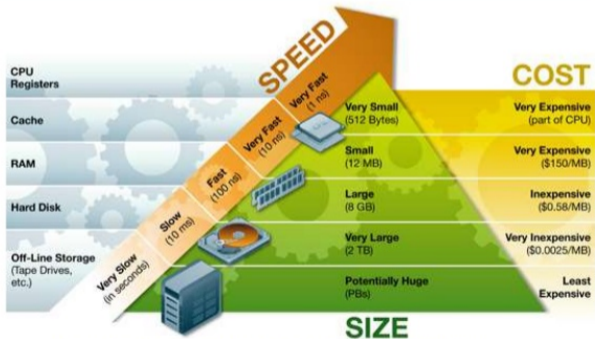
Prioriteti prekida

Prekid višeg prioriteta može da izazove prekid rada prekida sa nižim prioritetom. Oznaka t na slici je vreme.

Hijerarhija memorija

Extended Memory Hierarchy

Source: http://www.ts.avnet.com/uk/products_and_solutions/storage/hierarchy.html

Hijerarhija memorije

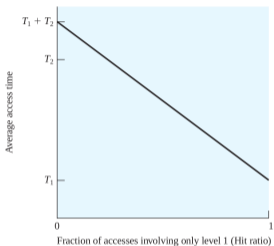
Odnosi koji uglavnom važe

- 1 Brže vreme pristupa - veća cena po bitu
- 2 Veći kapacitet - manji troškovi po bitu
- 3 Veći kapacitet - manja brzina pristupa

Spuštanje niz hijerarhiju

- 1 Smanjuje se cena po bitu
- 2 Povećava se kapacitet
- 3 Povećava se vreme pristupa
- 4 Smanjuje se učestanost pristupa memoriji

Primer keširanja memorije sa dva nivoa

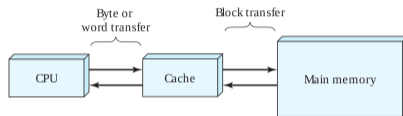
Primer

- **Nivo 1** - 100 bajtova sa vremenom pristupa $0.1 \mu s$
- **Nivo 2** - 100000 bajtova sa vremenom pristupa $1 \mu s$

Ako pretpostavimo da se 95% pristupa memoriji nalazi u kešu, prosečno vreme pristupa se može izraziti kao:

$$0.95 \cdot 0.1 \mu s + 0.05 \cdot (0.1 \mu s + 1 \mu s) = 0.095 + 0.055 = 0.15 \mu s$$

Kako funkcioniše keš

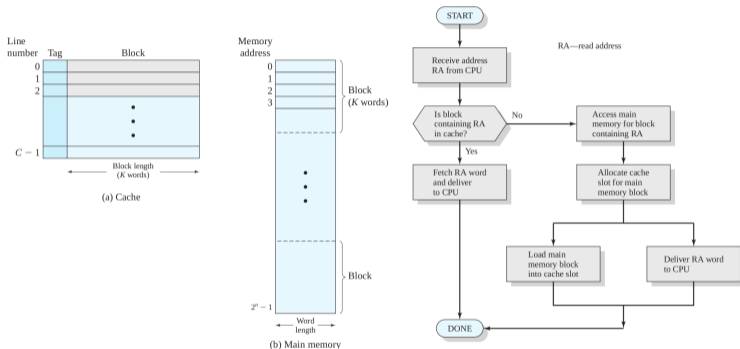

Implementacija keša

- **Glavna memorija** - 2^n reči, gde svaka ima n -bitnu adresu. Sastoji se od **blokova** fiksne dužine K reči. Postoji $M = 2^n/K$ blokova.
- **Keš memorija** - C slotova koji imaju po K reči, $C \ll M$

Svaki slot sadrži **tag** (oznaku) koji ukazuje na to koji je trenutno blok smešten u njega. **Tag** se odnosi na sve adrese koje počinju tom sekvencom bitova.

Kako funkcioniše keš

Slika: Levo je šematski dato preslikavanje RAM-keš, a desno algoritam po kome procesor čita keš/RAM. Posebnu ulogu igra **algoritam zamene**.

U/I tehnike

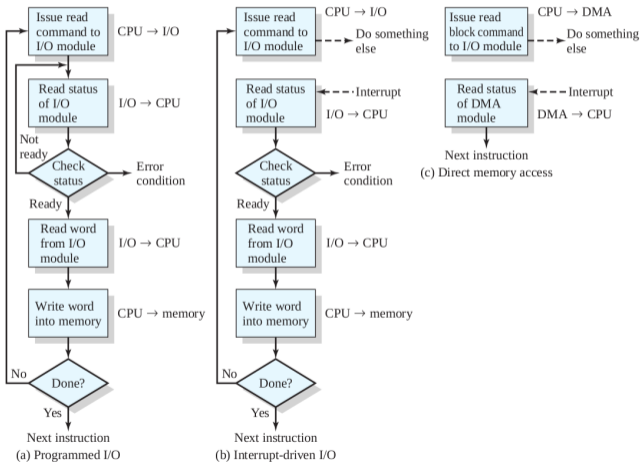
Tehnike koje se koriste za U/I operacije

- 1 Programirani U/I
- 2 U/I koji se upravlja prekidima (*interrupts*)
- 3 Direktan pristup memoriji (DMA)

Skup instrukcija U/I

- 1 **Upravljanje** - aktiviranje uređaja i davanje instrukcija
- 2 **Status** - testiranje stanja UI modula i njegovih periferala
- 3 **Prenos** - čitanje/upis podataka između registara CPU-a i eksternih uređaja

U/I tehnike

Multiprocesorski sistemi (SMP)

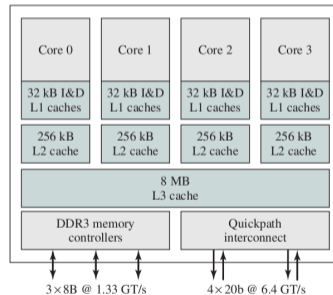
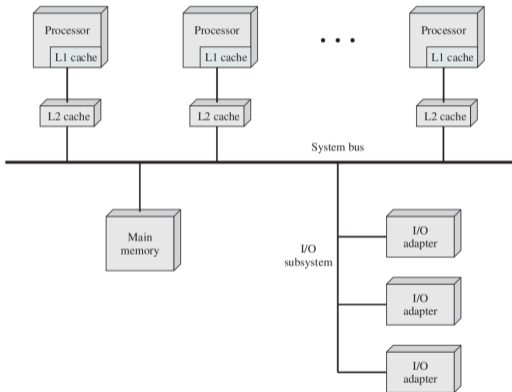
SMP organizacija

- U rač. sistemu se nalazi dva ili više procesora istih ili sličnih kapaciteta
- Svi procesori dele glavnu memoriju i imaju podjednako vreme pristupa
- Svi procesori dele pristup U/I uređajima kroz deljene ili posebne kanale
- OS je zadužen za interakciju između procesora

Prednosti SMP-a

- 1 Performanse
- 2 Dostupnost
- 3 Inkrementalni rast
- 4 Skalabilnost

Multiprocesorski sistemi (SMP)

Slika: *Levo*: Opšta SMP arhitektura, *Desno*: Intel Core i7 arhitektura